

תקנת הלל משום שבכדי להפקיר צריך סייג וגדר ולשיטת הלל אין בזה משום סייג וגדר. ולכן כיון שלא יוכל לחלוק על הלל וסברתו מפני שאינו גדול

ממנו בחכמה ובמנין לא יוכל להפקיר מפני שאין בדבריו משום סייג וגדר ובלי סייג וגדר אין בכח הב"ד להפקיר ממון.

סימן ע

עסקות ביטוח לאור ההלכה

מברר השאלות ההלכתיות הנובעות מעסקות בטוח והגדרתה של עסקת הביטוח בהלכה.

חושן משפט, הטור הרביעי בארבעת הטורים, עליו בנה מר"ן ה"בית יוסף" את השולחן ערוך, שונה במהותו משלשת קודמיו. אם בשלשת הטורים העוסקים במצוות שבין אדם למקום, ההלכות הם קבועות וברורות בבחינת – "השמים שמים לה", הרי שבהלכות שבין אדם לחבירו שבחושן משפט מורגשת ההשפעה של – "והארץ נתן לבני אדם" ב"אורח חיים" ההלכה מנחה את אורח חייו של האדם בתפלה, מועד ושבת. צווי ה' הוא המרכיב היחידי לכל דיני האישות שב"אבן העזר" לפרטיהם, דיני השולחן הטהור ושאר המצוות שביורה-דעה נקבעים לפי דין שמים וקבלתו בהלכה למשה מסיני. ואילו בחושן משפט חלק גדול מההלכות קשורות בדעתו וברצונו של האדם. "הארץ נתן לבני אדם", האדם הוא בעלים על ממונו, ומכאן שרצונו והסכמתו, שיטותיו ודרכיו חשובים בדיני ממונות ובהלכות חברה ומשפט. האדם רשאי לסחור בממונו כרצונו לפתח יחסי חברה ומסחר, אבל תוך הנחיות הגבלות ודינים ברורים. מותר לו לקנות ואף להפקיר, אבל אסור לו להשחית. אסור לו להזיק אבל יכול הוא למחול על תביעת נזיקין.

הדברים אמורים דרך כלל, בכל הלכות חושן משפט, ובפרט בהל' מסחר וכלכלה. בהלכות אלה ודאי שהסכמי המסחר הם המרכיב הראשוני לקביעת ההלכה. עדים אנו לשיטות חדישות ומתוחכמות אשר לא שערום אבותינו. חייבים אנו להתמודד עם בעיות הלכתיות חדשות, ולפסוק בדיני ממונות בעסקים הבנויים על יחסי מסחר והסכמים מורכבים ומחודשים.

במסגרת זו נעסוק באחד הענפים המתפתחים שבכלכלה ב"עסקות ביטוח לאור הלכה", חברות הביטוח וסוכניהם התפרסו על כל שטחי החיים, מדי יום מצטרפים למעגל המבוטחים, אנשים, חברות ושטחים חדשים. יש ביטוח חובה המעוגן בחוק, כביטוח לאומי המקיף את כלל ישראל. ביטוח רכב המחייב לבטח את הרכב ונזקיו. ביטוח נזיקין, ביטוח עסקים וכדומה. לעסקות הביטוח השלכות רבות להלכה. ברוב תביעות הנזיקין בארץ מעורבות חברות הביטוח אם במישרין ואם בעקיפין. והשאלה היא מה מעמדם או השפעתם לגבי תביעת הנזיקין. האם חברות הביטוח המקובלות אחריות לתשלומי הנזיקין, דינם כדין השומרים המקבלים אחריות על הנכס. האם תשלומי הביטוח דינם כתשלומי נזק, או כרווחי המבוטח.

השאלות המעשיות הקשורות בהגדרת עסקות הביטוח, אינם רק בדיני ממונות (הגדרה זו יש לה השלכה גם לשאלה, אם אין בעסקות ביטוח משום פגיעה מוסרית בבטחון האדם בהשגחה עליונה). נשאלתי לא מכבר ע"י סוכן ביטוח ירא שמים. מה דינו של חמץ בפסח המבוטח בחברת ביטוח. האם אין בזה משום קבלת אחריות על חמצו של יהודי בפסח. מה דין חמץ מבוטח שנשרף, האם יש לשלם או לקבל דמי ביטוח בכגון דא. ישנן גם עסקות ביטוח שונות המורכבות בשיטות מסחריות כהשקעה וביטוח כאחד, ויש בהם שאלות הקשורות בהל' ריבית.

הביטוח אינו מושג חדש בהלכה. כבר בראשונים מוצאים אנו שאלות הלכתיות ותשובות רבות בעניינם אלה. בעיקר בביטוח ספינות בים, ובביטוח עסקים. דומני שיש מקור ראשוני לביטוח רכב שהיה נוהג

בחברות ובאגודות מקצועיות, וכן שנינו בתוספתא (ב"מ יא יב), "רשאיין החמרין לומר כל מי שימות לו חמור נעמיד לו חמור אחר. רשאיין הספנים לומר כל מי שתאבד ספינתו נעמיד לו ספינה אחרת". הרי לפנינו דוגמא לביטוח של אגודה מקצועית המבטחת רכב של חברי האגודה.

בסקירת השאלות העוסקות בנושא זה אפשר לעקוב אחר התפתחות שיטות הביטוח ולראות את השינויים בהלכות, עקב השינויים בהסכמים ובשיטות. ומכאן יש ללמוד שאין לדמות מלתא למלתא ויש לבדוק כל חוזה ופוליסה לפני קביעת הגדרים בהלכה. מובן שלא נוכל במסגרת זו להקיף את מכלול הבעיות. ננסה לרדת לשרשן של דברים ולהגדיר את עסקות הביטוח להלכה.

לכאורה הביטוח הוא "קבלת אחריות של נכסים". קבלת אחריות הוא אחד הנושאים החשובים בחושן משפט. סוגיות שלמות דיני שומרים עוסקות בקבלת אחריות. הבעלות המשפטית של מקבלי האחריות זכויותיהם וחובותיהם מוגדרים היטב בהלכות שומרים. אולם, אצל השומרים למיניהם, שומר חנם, שומר שכר נושא שכר והשוכר, קבלת האחריות נובעת מחיובי השמירה שמקבלים השומרים על עצמם כמחזיקים בנכס, והשאלה היא האם חברות הביטוח שמקבלות עליהן אחריות לתשלומי הנוזיקין, מבלי החזקת הנכס ומבלי חיובי שמירה. דינם כשומרים לגבי תביעת הנוזיקין ותשלומי הנוזק. האם קבלת האחריות לשלם את תשלומי הנוזק מקנות להן זיקה לנכסים כשומרים למיניהם, או שקבלת אחריות לתשלום בלבד, אין לה כל זיקה לנכסים, אינם כתשלומי נזק אלא עיסקא צדדית בין המבטח למבוטח בגין הנכס.

א. שוכר שקבל דמי ביטוח על נזק, אם צריך לתת הכסף למשכיר

בשאלה זו דינים בתשובותיהם גדולי האחרונים, בפני חכמי ברודי הובאה שאלה בנושא זה. יהודי השכיר בית לחבירו, השוכר ביטח את הבית משריפה, לאחר שנשרף הבית קבל השוכר את דמי הביטוח, ופטר עצמו מן המשכיר בטענה שאינו חייב כשוכר לשלם על אונס של שריפה וכדומה. המשכיר טען שהשוכר קבל את דמי הביטוח שהם תשלום

עבור ביתו שנשרף, ולא יתכן שהוא ינוק והשוכר יהנה מנוקיו. ה"שואל ומשיב" (ח"ג חו"מ סי' פ"ג) מביא בזה שחכמי ברודי פסקו בדרך פשרה, שהמשכיר ישלם את דמי הביטוח, שליש מתשלומי הביטוח על השריפה ינתנו לשוכר ושני שלישים למשכיר. המהרש"ם בתשובותיו (ח"ב הגד"מ דף פה:) נשאל באותו ענין והביא פסק הפשרה של חכמי ברודי, והוסיף שאין ללמוד מפסק זה להלכה. השאלה שעמדה בפני חכמי ברודי היתה שהמשכיר הסכים עקרונית לכטח בעצמו את הבית, אולם פיגר בתשלומים והשאלה היא, האם נשאר בהסכמתו ופירות הביטוח שייכים לו כבעל הבית. אולם לדעת מהרש"ם אם השוכר ביטח על דעת עצמו מבלי רצונו וידיעתו של בעל הבית. תשלומי הביטוח אינם דמי הנוזק ואינם שייכים לבעל הנכס אלא למבוטח.

בשאלה זו עוסק גם הגאון ר' מאיר שמחה הכהן בספרו "אור שמח" על הרמב"ם (פרק ז מהל' שכירות). ה"אור שמח" דן תחילה אם השוכר כשומר יכול לעשות עסקות או להנות מרווחים בנכס שאינו שלו. ומביא משנה ערוכה (ב"מ פ"ג) הדנה בנושא זה: "השוכר פרה מחבירו והשאלו לאחר ומתה כדרכה, ישבע השוכר שמתה כדרכה והשואל ישלם לשוכר. א"ר יוסי כיצד הלה עושה סחורה בפרתו של חבירו, אלא תחזור פרה לבעלים". לדעת תנא קמא השוכר פטור מלשלם על פרה שמתה כדרכה, משום שאינו חייב באונסין והשואל ישלם לשוכר דמי הפרה משום ששואל חייב באונסין. לדעת ר' יוסי כיצד עושה השוכר סחורה ונהנה מפרתו של חבירו, השואל משלם את דמי הפרה השייכת למשכיר וכיצד יעשה הלה סחורה בפרתו של חבירו. בהלכה זו נפסק בגמ' (ב"מ לו ב) ובפוסקים שהלכה כר' יוסי, שאין הלה עושה סחורה בפרתו של חבירו. ה"אור שמח" חוקר מה היא סברתו של ר' יוסי. מדוע לא יעשה השוכר סחורה בפרתו של חבירו. האם אין לשוכר הזכות לעשות עסקא בפרה שאינה שלו, או שבנידון זה השוכר לא קבל רשות להשאל את הפרה ולכן לא יוכל להנות מהעברת הפרה לשמירה מעולה, מסיק הגאון מדווינסק שהמשנה לא חילקה אם השוכר קיבל רשות להשאל את הפרה או לא ובכל מקרה לדעת ר' יוסי אין לשוכר להנות מפרה שאינה שלו, ולנצל את נזקי בעל הפרה. לסברות אלה מצאנו סמוכין לכאן ולכאן. הסמ"ע (חושן משפט סי' שז ס"ק ה) כתב "והשאלה לאחר, פי' אם עבר על ציווי

מדינות וכי יעלה על דעתך שכל התשלומים יהיו של בעל הדירה" האפשרות התיאורטית לבטח כמה פעמים ובסכומים שונים ולא דוקא בשווי הדירה, מוכיחים שעסקת הביטוח אינה שמירה על נזקי החפץ אלא עיסקת תמורת דמי הביטוח, ואין לבעל הנכס הזכות לתשלומי הביטוח אלא למבטח.

ב. אם דמי ביטוח נקראים ראוי או מוחוק בירושה

עקרון זה שתשלומי חברת הביטוח אינם תשלומי נזק, יש לו השלכה גם לדיני ירושה. כידוע, "אין הבכור נוטל בראוי כבמוחזק", זכותו של הבכור ליטול פי שנים במשפט הבכורה נאמר על נכסים מוחזקים הקיימים בשעת נפילת הירושה, ולא על נכסים הראויים לבא לאחר מכן. בשו"ת "חשב האפוד" מסתפק להלכה מה דין בית שנפל בירושה לאחים. הבית היה מבוטח. לפני החלוקה נשרף הבית וקבלו תמורתו דמי ביטוח נזיקין. האם הבכור נוטל פי שנים בכספי הביטוח? אם נאמר שכספי הביטוח הם תשלומי נזק של הבית עצמו הרי שלבכור היה זכות בכורה ונוטל פי שנים בחלקו בבית, אולם אם דמי הביטוח אינם תשלומי הנזק, אלא תשלום תמורת השקעת האב בדמי הביטוח, ורק בשעת שריפת הבית קבלו הבנים את פירות ההשקעה בביטוח, הרי שכספים אלה באו לאחר מכן. ראויים הם ואין לבכור ליטול מהם פי שנים כמשפט הבכורה.

ג. תשלום חברת ביטוח על תשמישי קדושה לבית הכנסת אם הם כדמי תשמישי קדושה או כספים של בית הכנסת

שאלות הביטוח הגיעו גם לבתי הכנסת. יהודי הקדיש תשמישי קדושה לבית הכנסת. בית הכנסת ביטח את רכושו והרכוש נגנב, לאחר קבלת דמי הביטוח רצו הגבאים לקנות תשמישי קדושה אחרים לצורך בית הכנסת. טען המקדיש שעל הגבאים לקנות בכספו תשמישי קדושה חדישים. אם נאמר שתשלומי הביטוח הם תשלומי הנזק על הכלים שאבדו, הרי שזכותו של המקדיש לעמוד על כך שאותם תשמישי קדושה שהקדיש יונצחו בכספים אלה. אולם טענות הגבאים היא שהכלים אבדו. בית הכנסת שילם דמי ביטוח עבור אותם כלים. ועתה מקבל הוא את פירות ההשקעה של דמי הביטוח ולא

חכמים והשאלה לאחר". הש"ך (שם, ס"ק ב) חולק עליו וסובר כי גם אם השוכר קבל רשות להשאיל את הפרה, לא יעשה השוכר סחורה בפרתו של חברו והתשלומים יהיו לבעלים.

בשו"ת מהר"י הלוי דן בנושא זה, ואף הוא בונה את דבריו על יסוד המשנה בב"מ, אולם מביא את דברי ה"שבות יעקב" (ח"ג, סי' קמ"ח) המדייק בדברי המשנה, מדוע נקטה המשנה דין זה דוקא בשוכר פרה והשאלה לאחר. מחלוקת ר"י ורבנן יכלה להאמר גם בשומר חנם שמסר פרה לשומר שוכר והפרה נגנבה או שאבדה. השומר שוכר חייב בגנבה ואבירה ישלם דמי פרה לשומר חנם, והשומר חנם יפטר בשבועה, מדייק ה"שבות יעקב" שמחלוקתם של ר' יוסי וחכמים נאמרה רק בשוכר שהשאל פרה, שלא השקיע דבר בשמירתו המעולה של השואל, בזה סובר ר' יוסי שאין הלה עושה סחורתה בפרתו של חברו ותחזור פרה לבעלים, אבל שומר חנם שמסר לשומר שוכר, ששילם עבור שמירתו המעולה של השומר שוכר, זוכה בפירות השמירה וגם לדעת ר' יוסי לא תחזור פרה לבעלים, דמי ביטוח עבור הבטחת תשלומי הנזקין יכול לעשות סחורה בפרתו של חברו, אולם לא כולם מסכימים לסברתו של ה"שבות יעקב" וכבר הוכיח ה"פתחי תשובה" (חו"מ שם) מדברי התוס' (ב"ק יא:); שדינו של ר' יוסי אמור גם בשומר חנם שמסר לשומר שוכר והשקיע בחיוב השמירה המעולה ובכל זאת אין הלה עושה סחורה בפרתו של חברו.

ה"אור שמח" מחלק בין ההלכה שאין הלה עושה סחורה בפרתו של חברו, לבין שוכר המבטח בחברת ביטוח. השוכר שהשאיל פרה לאחר, כוונתו היתה להשאיל את הפרה ולא חשב לעשות עסקא ע"י חיוב השמירה המעולה של השואל, לכן תחזור פרה לבעלים. אולם השוכר המבטח את הבית שילם את דמי הביטוח רק לצורך תשלומי דמי הביטוח ועל כן זכה בתשלומי הנזק ששילם במפורש תמורתם. המהרש"ם בתשובותיו מוסיף הגדרה ברורה המבדילה בין השוכר שמסר לשואל לשוכר המבטח, ואומר שכספי הביטוח אינם תשלומי נזק כלל. החברה המבטחת אינה שומרת על הנכס ואין לה כל זיקה לבעלים. משלמת היא תשלומי נזק עבור המשלם את דמי הביטוח. וכך כותב המהרש"ם: "הגע עצמך אם יבטח השוכר את הדירה בכמה

את כספי הכלים (כדעת המהרש"ם והאור שמח) ועל כן זכותם של גבאי בית הכנסת לעשות בכספי הביטוח מה שירצו.

ד. אם צריך לשלם נזיקין לאדם מבוטח, וחילוק שבין שמירה לתשלום נזיקין

אותה הגדרה מוצאים אנו בדברי האחרונים, בשאלה דומה, מה דינו של רכוש מבוטח, האם צריכים לשלם נזיקין לאדם שקיבל דמי הנזק מחברת הביטוח. האור שמח (פ"ז מהל' שכירות) דן גם בשאלה זו. יהודי השכיר בית לחבירו והתנה עמו שיקבל עליו גם נזקי שריפה. המשכיר לא הסתפק בהתחייבות השוכר וביטח את ביתו. הבית נשרף ובעל הבית קיבל את נזקיו. המשכיר תבע את השוכר לשלם לו את דמי השריפה כפי שהבטיח, טען השוכר שהוא קיבל דמי נזקין ולא נזוק, שהרי כבר קיבל מחברת הביטוח את הפסדיו ופטור הוא מתשלומים. אגב, בדרך כלל, שאלה זו אינה מעשית היום משום שחברות הביטוח מתנות במפורש שישלמו נזיקין רק אם הניזוק לא יקבל פיצוי ממקום אחר. סוכר ה"אור שמח" שעל השוכר לשלם את נזקי השריפה, גם אם המשכיר קיבל כבר את כספי הביטוח. משום שכספי הביטוח הם עבור ההשקעה ואינם פוטרים את השוכר מהתחייבותו, אולם בעל "הרי בשמים" חולק על הלכה זו. לדעתו חיוב השוכר הוא לשלם את נזקי הבעלים. ואם אין הפסד לבעלים אין על השומר חיוב תשלומים. המהר"י הלוי סובר כדעת ה"אור שמח" וכבר דן בשאלה זו בארוכה הגרצ"פ פרנק זצ"ל בהגהותיו לטור ב"הר צבי". ומוכיח שחיוב השומרים לשלם את דמי החפץ גם אם אין הפסד לבעלים. וראיתו מהמשנה הנ"ל, השוכר פרה מחבירו והשאלה לאחר מחלוקת ר' יוסי ותנא קמא מי יקבל דמי הפרה מהשואל השוכר או בעל הפרה. ולכאורה מדוע יתחייב השואל, יטען כלפי השוכר, שאינו מפסיד כלום, מוכח מכאן, שהשואל חייב לשלם לשומר גם אם השוכר אינו מפסיד בעסקא זו.

יש מהאחרונים שחילקו בנושא זה בין חיובי שמירה של שומר לבין חיובי מזיק שחייב בתשלומי הנזק. שומר חייב לשלם על חפץ שהתחייב בשמירתו בין אם יש הפסד לבעלים או לא, כפי שמוכח מדברי המשנה. אולם מזיק ממון חבירו חייב לשלם את הנזק

רק אם הנזק גרם הפסד לבעלים. אבל אם אין הפסד לבעלים אין כל נזק. ומכאן שאדם שהזיק חפץ מבוטח שבעליו קבלו את דמי הביטוח, המזיק לא הפסיד לבעלים ואינו חייב בתשלומי נזק (כסברת "הרי בשמים") שאלה זו קשורה בהגדרה יסודית מהו חיובו של מזיק, האם חייב הוא לפצות את הפסדו של הניזוק, או שחייב הוא לשלם את מעשה הנזק שעשה. בשאלה זו עסקו האחרונים, אולם גם אם נניח שיש חיוב לשלם רק את הפסד הנגרם לניזוק, בעסקות הביטוח יש לחלק כסברת ה"אור שמח" והמהרש"ם שאין בתשלומי הביטוח פיצוי על הפסדיו של המבטח.

ה. השבת אבידה למי שקבל מהביטוח עבור האבידה

אותה חקירה יש לחקור גם לגבי חיוב השבת אבידה. האם יש דין השבת אבידה בשעה שהבעלים קבלו כבר תמורת האבידה, ולא הפסידו דבר. האם יש להחזיר אבידה לאדם שקיבל תמורת האבידה מחברת הביטוח. הגר"י ברייש תשובותיו "חלקת יעקב" דן בנושא זה. יהודי ביטח רכושו בחברת ביטוח של עכו"ם, אבדה לו אבידה וקיבל תמורתה מחברת הביטוח. יהודי אחר מצא אבידה זו. האם חייב הוא להחזיר את האבידה לבעלים, בשעה שכבר קיבלו הפסדם מכספי הביטוח. פוסק בעל "חלקת יעקב" שאם החפץ מסויים ברור שיש חיוב השבת אבידה משום שגם אם קיבלו הבעלים תמורתו, רוצה אדם בקב שלו חביב עליו רכושו יותר מכספי הביטוח. אולם גם אם אין החפץ מסויים, חיוב השבת אבידה הוא להחזיר ממון לבעלים כל עוד לא נתייאשו ואין הדבר תלוי אם נגרם להם הפסד באבידה או לאו, כל עוד הממון של הבעלים יש להחזיר החפץ לבעלים (השאלה היא אם לא היה יאוש בעלים עם קבלת תשלומי הביטוח). על סברא זו מוסיף החלקת יעקב את סברת האור שמח והמהרש"ם שתשלומי הביטוח אינם תשלומי האבידה ולא תמורתם, אלא עיסקא צדדית עבור דמי הביטוח. כדאי לצטט את הגדרתו של הגרצ"פ פרנק ב"הר צבי" בנושא זה, "התורה אמרה כל מזיק ממון חבירו חייב לשלם את הנזק, ומה שקבל האחריות זה לא דמי הנזק, שהרי לא הזיקו כלל. אלא מסחר בפני עצמו שבשביל שהוא משלם כך וכך לשנה. ישלמו לו מה שישווה דמי ביתו שנשרף. ושכר

מעותיו ששלם כל הזמן הוא נוטל, ואין המזיק פוטר עצמו בהריוח שהריוח בתשלומי כסף שהיה משלם עבורם".

מפורש בדברי האחרונים שעסקת ביטוח "מסחר

בפני עצמו", תשלומי הנוזיקין אינם תשלומי נזק. אין לחברות הביטוח זכויות תביעה או זיקה לנכסים עצמם. זכויות הביטוח הם על דמי הביטוח ולא על הנכס עצמו. דמי הביטוח שייכים למבטח ולא לבעל הנכס.

סימן עא

הוכחות ועדויות נסיבתיות

ככלל ראשוני בתורת המשפט ידוע הפסוק: "על פי שני עדים או על פי שלושה עדים יקום דבר" (דברים יט טו). קיום הדבר בבית הדין, בירור האמת במשפט, אינו נקבע בסברה או שיקול דעת. לקיים דבר אפשר רק ע"י עדותם של שני עדים כשרים, המעידים שראו את הדבר.

העדויות מתחלקות לשני סוגים. יש עדי ראייה, ויש עדי ידיעה. עדי ראייה — הם המעידים על מעשה שראו, הם היו עדים למעשה מסוים ובאים ומספרים לב"ד על האמת שראו בעיניהם, עדי ידיעה — אינם מעידים שראו את המעשה המבוקש בבית הדין. הם מעידים שידוע להם שכך היה המעשה, אע"פ שלא היו עדים לו באופן ישיר. עדותם היא על נסיבות שראו לפני המעשה או אחריו, המחיבות את המעשה. בלשוננו נקראת עדות זו "עדות נסיבתית". וכאמור, בלשון חז"ל נקראים עדים אלה: עדי ידיעה. נעסוק במסגרת זו בהלכות עדי ידיעה. נברר מתי מתקבלת עדות נסיבתית בהלכה ומה הם גדריה.

א. הרמב"ם בספר המצוות מנה כמצוות לא תעשה לא לפסוק ע"פ עדי ידיעה בדיני נפשות והשגות הרמב"ן

דוגמא לעדות נסיבתית מוצאים אנו בסנהדרין (לו, ב): שני עדים ראו אדם שרץ אחר חברו לחורבה וסייף בידו. רדפו אחריו וראו שהרודף נכנס אחר הנרדף לחורבה ויצא משם כשחברו נוטפת דם, והרוג מפרפר בחורבה. במקרה זה, העדים לא היו עדים למעשה הרצח עצמו ואינם יכולים לשמש כעדי ראייה. אולם מעדותם ברור, שהרודף הרג את הנרצח.

לאור הנסיבות שהעידו עליהן העדים יש ליחס את מעשה הרצח לרודף. שהרי לפני הרצח רדף אדם זה אחר הנרצח בכוונה להורגו. הנאשם נמצא במקום הפשע באותה שעה. והדם שהיה נוטף מחברו מוכיח על מעשיו. על עדות זו פסקה הגמ' שם, שאינה עדות. ואין הסנהדרין יכולים לענוש את הרצח על סמך עדי ידיעה, שנאמר (דברים י"ז, ו'): "על פי שני עדים... יומת המת".

הרמב"ם בספר המצוות מונה הלכה זו, שלא לפסוק בדיני נפשות על פי עדי ידיעה, כמצוות לא תעשה בכלל תרי"ג מצוות. וכך כותב הרמב"ם (במצוות לא תעשה רצ): "האזהרה שהזהירנו מלהוציא לפועל את העונשים על-פי אומדן חזק ואפי' קרוב לודאי, כגון שהיה אדם רודף אחר שונאו להרגו ונמלט ממנו לבית ונכנס אותו הרודף אחריו נכנסנו אנחנו אחריהם ומצאנו את הנרדף הרוג ומפרפר ושונאו הרודפו עומד עליו כשהסכין בידו ושניהם מגואלים בדם — הרי אין הסנהדרין הורגים רודף זה על דרך קיום העונש. כיון שאין שם ברור עדים שראו את הרציחה ובאה האזהרה להרוג את זה, והוא אמרו יתעלה (שמות כג, ז): ונקי וצדיק אל תהרג". הרמב"ם הבין את הפסוק, ונקי וצדיק אל תהרג כדברי המכילתא בפרשת משפטים, שלא להרוג בעדות שאינה ברורה, משום שאולי הנאשם צדיק ונקי.

הרמב"ם שם, נותן טעם למצוה זו: "ואל יקשה בעיניך דבר זה ואל תחשוב שזה דין עוול, לפי שהדברים האפשריים, יש מהם שאפשרותם קרובה מאוד, ומהם שאפשרותם רחוקה מאוד, ומהם